

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.152
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
Заваринської Марії Сергіївни
на тему «Мовні засоби творення невизначеності в англomовній
постмодерністській мінімізованій прозі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 Філологія
(Львів, 2024)

1. Актуальність теми дослідження

Визначення художнього тексту як процесу, продукту, інтенції і результату спілкування, категоризація комунікативної природи художнього тексту, аналіз тексту як знакової форми мовленнєвого спілкування є, так би мовити, класикою філологічних студій, але ж й посідають ключові позиції у сучасній лінгвістиці. Теорія читацького відгуку, що об'єднує науковців (Дж. Куллер, С. Фіш, Е. Гірш), концентрує увагу на ролі читача у процесі читання та інтерпретування текстів. Послідовники М. М. Бахтіна розглядають художній текст як усеосяжну мережу взаємодії складників ситуації породження й розуміння тексту. Мовний аспект визначає діалог людини й мови і виявляється у здатності творчої особистості вирватися з полону мовних стереотипів і створити нову зображальну мову, що сприяє розвитку, збагаченню та збереженню словесної мови (Селіванова, 2008). Так Ю. Лотман розглядав художній текст як «семіотичний простір, у якому взаємодіють, підлягають інтерференції та ієрархічно самоорганізуються різні мови» (Лотман, 1981).

У представленій на захист дисертації увагу зосереджено на гносеологічній категорії невизначеності, її лінгвальній реалізації у специфічному дискурсі постмодерної літератури. Заглиблюючись у філософсько-природничий контекст понятійного апарату, авторка вбудовує принцип невизначеності та його ознаки (нелінійність, варіативність, плюралістичність) у лінгвокогнітивний, наратологічний та лінгвосинергетичний підходи дослідження, що є **актуальним** і своєчасним.

На доказ **актуальності** роботи слід додати деякі кількісні показники. Однією з ключових джерельних баз ілюстративного матеріалу є електронний щотижневик *Microfiction Monday Magazine*, що вже десять років поспіль публікує мінімізовану прозу американських авторів, має біля двох з половиною тисяч підписників і більше мільйона переглядів, що вказує на зацікавлення широкої читацької аудиторії такою творчістю. Водночас, серед авторів мінімізованих текстів, представлених у дисертації, більшість є представниками американської вищої школи – викладачами мови, літератури та креативного письма, редакторами, перекладачами (Амі Гемпель, Дженіфер Ценг, Сьюзен Стайнберг, Лідія Девіс), переможцями різних літературних премій (зокрема Букерівської премії 2013 року, Л. Девіс), що вказує на міцний інтелектуальний базис літературних текстів, їхню формально-змістову продуманість та високу оцінку у сучасних читачів.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єкт дослідження сформульовано як явище невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі, а предметом визначено мовні засоби вираження невизначеності, а також дискурсивні, наративні та когнітивні та лінгвосинергетичні механізми творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.

Мета дисертаційної праці полягає у дослідженні мовних засобів творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій з позицій дискурсивно-наративного та когнітивно-синергетичного підходів, і передбачає виконання низки завдань, що **логічно і послідовно** сприяють її вирішенню. Високою мірою **обґрунтовано** сформульовані положення, винесені на захист. Також **доказовою** є кількісна вибірка текстуального матеріалу: текстові фрагменти, марковані ознакою невизначеності (3023 одиниці різного лінгвального статусу), які виокремлено з 5463 умовних сторінок досліджуваних текстів англomовної постмодерністської мінімізованої прози.

До **вагомих обґрунтованих** висновків призводить і застосування сучасного теоретико-методологічного апарату вітчизняної та зарубіжної науки.

Унаочнюють результати дисертаційного дослідження й 11 додатків, оформлені у схеми, рисунки і таблиці.

Тематика і проблематика дисертації відповідають профілю досліджень, виконуваних на кафедрі світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка. Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 77/11 від 27.11.2019 р.

3. Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження є очевидною. **Вперше** об'єктом дослідження обрано мовні засоби творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі у ракурсі жанрового, дискурсивно-нарративного та когнітивно-синергетичного підходів. У дисертації **вперше** сформульовано принцип невизначеності у структурно-семантичній організації літературного постмодерністського дискурсу. Дисертантка **вперше** надає класифікацію типів нарративної невизначеності (амбівалентна, дифузна, лабіринтна), що зумовлені посередництвом ненадійного наратора та відповідними нарративними техніками. **Новаторським** є термін «мінімізована проза», який дисертантка вводить на позначення специфічної форми експериментальної постмодерністської прози. **Новітньою** також є авторська методика дослідження лінгвальних проявів невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму дискурсивно-нарративного та когнітивно-синергетичного підходів.

Структура роботи і її внутрішня композиція логічно і послідовно висвітлює поставлені завдання і спрямована на досягнення поставленої мети.

Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу та дванадцяти додатків. Загальний обсяг дисертації становить – 198 сторінок, із них 140 – основного тексту. Бібліографія містить 288 позицій. Список джерел ілюстративного матеріалу складає 38 найменувань.

Текст дисертації відповідає вимогам академічної доброчесності.

Вступ містить усі необхідні елементи наукового тексту, визначені мета і завдання дисертації, сформульовані об'єкт і предмет роботи, названа джерельна база і окреслена структура роботи.

Перший розділ дисертації «Теоретичні засади вивчення явища невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі» присвячений опису онтологічної природи невизначеності як складного міждисциплінарного феномену, окреслено основні підходи його дослідження. У розділі вводяться і потрактовуються усі терміни понятійної системи дисертації. На особливу увагу заслуговує термін «мінімізована проза», який надає характеристику не стільки тексту, скільки процесу творення, його експериментальної онтології.

Другий розділ дисертації «Методологічні засади вивчення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі» презентує авторське бачення генези жанру мінімізованої прози в англomовному постмодерністському просторі. Наведено історію становлення мінімізованої

прози в англomовному літературному наробку, її спорідненість та розбіжність з середньовічними новелою і новелеттою та експериментаторством модерністів початку 20 століття.

Також представлено розроблену й апробовану методику дослідження англomовної постмодерністської мінімізованої прози, яка детально пояснює етапи наукової роботи.

У **третьому розділі** «Мовна специфіка творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі» виявлено та надано опис лексико-семантичних (паронімів, омонімів та контекстуальних синонімів) та композиційно-стилістичних (повтор, лінгвістична економія, порушення граматичної норми) засобів творення невизначеності в художніх текстах англomовної постмодерністської прози. Також виокремлено функцію ненадійного наратора як маніфестанта невизначеності, що безпосередньо пов'язане з явищем «ошуканого очікування» читача. Схарактеризовано типи наративної невизначеності – амбівалентну, дифузну та лабіринтну. Важливо зазначити, що кожне теоретичне ствердження має доказове текстуальне підтвердження, що вказує на віртуозне володіння дисертанткою методикою аналізу і синтезу.

У **четвертому розділі** «Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі: когнітивно-синергетичний аспекти» представлено механізми творення когнітивної емергентної структури, що в текстах англomовної постмодерністської мінімізованої прози функціонують завдяки різноманітним концептуальним тропам. Дисертанткою доведено, що ключовими для явища невизначеності мінімізованої англomовної постмодерністської прози є концептуальна метонімія, концептуальна метафора та концептуальний оксюморон. Обґрунтовано, що невизначеність уможливорює «подвійний механізм» інтерпретацій, у результаті дії якого англomовний постмодерністський мінімізований художній текст стає відкритим, нелінійним, емергентним, саморегульованим утворенням. Такий висновок є перспективним для подальшого дослідження лінгвального прояву невизначеності у різних літературних жанрах.

У **Висновках** представлено підсумки й результати дисертаційного дослідження, окреслено перспективи подальших розвідок у цій царині.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Теоретичні положення і практичні результати дослідження дисертантка виклала у 6 наукових публікаціях, з яких 5 - одноосібні наукові статті у періодичних фахових виданнях України, які входять до відповідного переліку

Міністерства освіти і науки України, 1 стаття (у співавторстві) в іноземному періодичному виданні, що входить до наукометричної бази даних Web of Science, та 11 тезах доповідей на наукових конференціях.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Без сумнівів, результати дисертаційної праці Марії Заваринської мають практичну цінність, оскільки уможливають представлення невизначеності в англійській постмодерністській мінімізованій прозі як різновекторну категорію, що може втілитись у викладання дисциплін з лексикології, стилістики англійської мови, з когнітивної лінгвістики, дискурсології, наратології, лінгвістики тексту, літературознавчих студій, а також у науково-дослідній роботі здобувачів освіти усіх рівнів.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Подана до захисту наукова праця викликає інтерес і спонукає до розмірковувань, а певні положення і твердження, на наш погляд, потребують уточнення.

1. Одним із завдань дисертаційного дослідження є характеристика періодів становлення англійської постмодерністської мінімізованої прози. Чи можете визначити чіткі виміри таких періодів та назвати причини їх змін?
2. Ретельний відбір матеріалу дослідження є визначальним для представленої роботи, тому прошу пояснити критерії, що дозволяють стверджувати приналежність художніх текстів саме до постмодерністської літератури.
3. Вельми цікавим є твердження про «подвійний механізм» можливих інтерпретацій англійського постмодерністського мінімізованого художнього тексту, що робить його відкритим, нелінійним, емергентним, саморегульованим утворенням» (с. 28). Чи можете визначити механізми такої саморегуляції?
4. При виокремленні жанрових домінант англійської постмодерністської мінімізованої прози варто б було застосувати метод кількісних підрахунків, що, на нашу думку, унаочнило б результати дослідження.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Заваринської Марії Сергіївни на тему *«Мовні засоби творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі»* виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням. Сукупність теоретичних та практичних результатів праці розв'язує наукові завдання та має важливе значення для сучасної гуманітаристики. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

Здобувач Заваринська Марія Сергіївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови, літератури та культури
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»

Наталія ГЛІНКА